

**Een karterend archeologisch
inventariserend veldonderzoek door
middel van boringen aan de
Domineeskamp te Hall, gemeente
Brummen (Gld)**

W.J.F. Thijs & E.M. ten Broeke

ARC-Rapporten 2010-76

Geldermalsen
2010
ISSN 1574-6887



Colofon

Een karterend archeologisch inventariserend veldonderzoek door
middel van boringen aan de Domineeskamp te Hall, gemeente
Brummen (Gld)

ARC-Rapporten 2010-76
ARC-Projectcode 2010/043

Tekst

W.J.F. Thijs & E.M. ten Broeke

Afbeeldingen

W.J.F. Thijs & E.M. ten Broeke

Redactie

A.J. Wullink

Plaats van beheer en documentatie

Archaeological Research & Consultancy

definitieve versie

Autorisatie — A. Ufkes



Uitgegeven door

ARC bv

Postbus 41018

9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Geldermalsen, 2010

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Projectgegevens

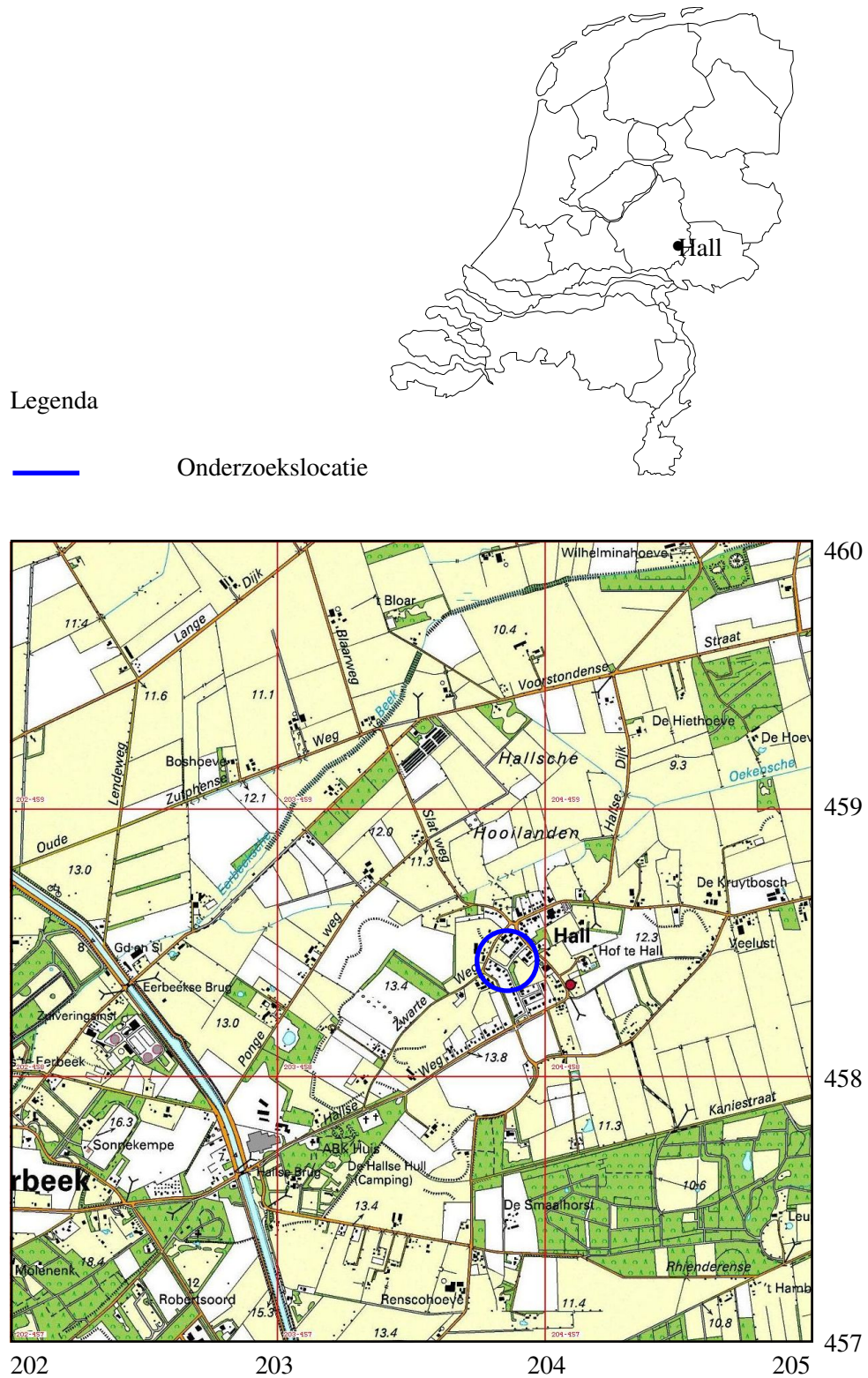
Projectnaam	Hall, Domineeskamp
Projectcode	2010/045
CIS-code	39150
Projectleider	ir. W.J.F. Thijs
Contact	0345-620102, w.thijs@arcbv.nl
Opdrachtgever	Econsultancy Doetinchem, ir. E.M. ten Broeke
Contact	0314-365150, tenbroeke@econsultancy.nl
Bevoegd gezag	Gemeente Brummen, dhr. M. Bos
Contact	0575-568233, gemeente@brummen.nl

Locatiegegevens

Toponiem	Domineeskamp
Plaats	Hall
Gemeente	Brummen
Provincie	Gelderland
Kaartblad	33G
RD-coördinaten	N: 203844/458464 O: 203873/458440 Z: 203864/458425 W: 203834/458450
Oppervlakte	Ca. 650 m ²

Beschrijving onderzoekslocatie

Geologie	
Geomorfologie	Dekzandrug met of zonder oud bouwlanddek (3K14)
Bodem	Hoge zwarte enkeerdgrond bestaande uit leemarm en zwak lemig fijn zand (zEZ21)
Historische situatie	Tot op heden is het kavel waarschijnlijk onbebouwd geweest
Archeologische verwachting	Hoge trefkans op archeologica uit de periode Laat-Paleolithicum–Nieuwe Tijd



Afbeelding 1. Topografische kaart van de onderzoekslocatie en omgeving, voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

In opdracht van Econsultancy uit Doetinchem heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een karterend archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen uitgevoerd aan de Domineeskamp (ong.) te Hall (afb. 1). Aanleiding tot dit onderzoek vormt de voorgenomen herontwikkeling van de locatie. In het plangebied is de nieuwbouw van een woning gepland. Hierbij zal een gebied met een oppervlakte van 80 m² worden bebouwd. Ter plaatse van de toekomstige bebouwing zal, bij de aanleg van een standaard fundering, de bodem tot een diepte van circa 1 m –mv worden afgegraven (bouwput), waarbij mogelijk archeologische waarden worden bedreigd. Conform de Wet op de archeologische monumentenzorg dient het plangebied eerst te worden onderzocht op de aanwezigheid van archeologische waarden.¹ Het veldwerk is uitgevoerd op 4 februari 2010 door ir. E.M. ten Broeke van Econsultancy, onder leiding van drs. A.J. Wullink van ARC bv. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1).²

1.2 Onderzoeksgeschiedenis

In januari 2010 is een bureau-onderzoek verricht door Econsultancy.³ Het archeologisch verwachtingsmodel uit het bureau-onderzoek vormt het uitgangspunt voor dit inventariserend veldonderzoek en is hieronder weergegeven.

Op grond van de verzamelde archeologische en aardwetenschappelijke informatie is de volgende gespecificeerde verwachting opgesteld:

Op basis van de verzamelde aardwetenschappelijke gegevens wordt verwacht dat het plangebied zich bevindt op de overgang van de dekzandrug naar de lager gelegen vlakte met sneeuwsmeltwaterafzettingen. Hierdoor zal het plangebied in principe geschikt zijn geweest als (tijdelijke) nederzettingslocatie. De hoog gelegen delen van de dekzandrug zal echter de meeste voorkeur hebben gehad. De nabijgelegen Oekensche beek was hierbij een belangrijke bron voor (drink)water en mogelijk als bron voor voedsel (visvangst). Vanaf het Neolithicum was het plangebied zeer geschikt voor permanente bewoning en vormde een uitvalsbasis voor de ontginning van de vruchtbare landbouwgronden op de hogere delen van de dekzandrug en het laten grazen van vee binnen de lager gelegen terreindelen ten noorden van het plangebied. Vanaf het einde van de Late-Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd werd het landbouwareaal in stand gehouden door het opbrengen van een plaggendek/esdek.

¹In werking getreden op 1 september 2007.

²De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl.

³Ten Broeke, E.M., 2009: *Archeologisch bureauonderzoek Domineeskamp (ong.) te Hall in de gemeente Brummen*, Econsultancy Rapport 09113735 (conceptversie).

Op basis van bovenstaande uitgangspunten kunnen er in het plangebied archeologische resten voorkomen uit alle archeologische perioden vanaf het Laat-Paleolithicum. De kans op het voorkomen van resten worden hoog geacht. Door de aanleg van een eerdlaag, ook wel bekend als een plaggendeek of esdek, zijn mogelijk aanwezige archeologische resten mogelijk goed geconserveerd, zelfs als grote delen van het esdek in de bouwvoor zijn opgenomen. De archeologische resten komen voor in de eerdlaag (A-horizont) en in de top van de dekzandrug (oorspronkelijke C-horizont). De vondstenlaag is opgenomen onderin de eerdlaag; hier wordt ook wel van 'cultuurlaag' gesproken: een doorwerkte oude bodem tussen de eerdlaag en de ongeroerde ondergrond met kleine fragmenten aardewerk, natuursteen, vuursteen en houtskool. Archeologische sporen zullen zich bevinden tot ongeveer 25 cm in de top van de C-horizont. Organische resten en bot zullen door de diepe grondwaterstand, en daardoor relatief droge en zure bodemomstandigheden, slecht zijn geconserveerd. Het complextype en de omvang kunnen niet nader worden gespecificeerd door de beperkte gegevens.

Het plangebied is, voor zover bekend, alleen in agrarisch gebruik geweest. Hierdoor mag verwacht worden dat de bodem, afgezien van de bouwvoor, minimaal verstoord is.

1.3 Doel van het inventariserend veldonderzoek

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) dient ertoe het in het bureau-onderzoek voorgestelde verwachtingsmodel te verifiëren en met veldwaarnemingen te completeren. Het IVO bestaat uit drie stappen: verkennend, karterend en waarderend. Het verkennend onderzoek richt zich op de bodemopbouw en mogelijke bodemverstoringen die de archeologische trefkans kunnen beïnvloeden. Het karterend onderzoek stelt vast of er al dan niet archeologische waarden aanwezig zijn. Het waarderend onderzoek bepaalt de waarde van de archeologische resten.

1.4 Werkwijze

Het IVO is uitgevoerd als een karterend booronderzoek. De boringen zijn verspreid over de locatie geplaatst. De positie van de boringen is bepaald met behulp van GPS. De maaiveldhoogte is bepaald met behulp van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN). In totaal zijn er 6 boringen geplaatst tot een diepte van ten minste 180 cm –mv. Voor het boren is gebruik gemaakt van een edelmanboor met een diameter van 15 cm. De bodemopbouw is beschreven volgens de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode (ASB). Het opgeboorde materiaal is in het veld doorzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. Daarnaast is, daar waar sprake was van een onverstoord bodemprofiel, de laag waarin archeologische resten kunnen worden verwacht (de vondstenlaag of 'cultuurlaag'), bemonsterd en nat gezeefd over een zeef met een maaswijdte van 2 mm. Het zeefresidu is onderzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, na-

tuursteen, verbrand leem en bot. Door het gebruik van het plangebied (weiland) is er geen oppervlaktekartering uitgevoerd.

2 Resultaten inventariserend veldonderzoek

De locatie van de boringen is weergegeven in afbeelding 2. De resultaten van het karterend booronderzoek zijn opgenomen in bijlage 1. In de boringen zijn op basis van textuur 2 lagen te onderscheiden, bestaande uit matig fijne en goed gesorteerde zanden liggend op zwak grindige, matig grove en slecht gesorteerde zanden. In de boringen is, afgezien van de bouwvoor (eerste 30 cm vanaf het maaiveld), sprake van een grotendeels intact bodemprofiel bestaande uit een eerddek (Aa-horizont) liggend op een (veld)podzolprofiel. Het eerddek heeft een gemiddelde dikte van 50 cm. In de boringen 1 en 2 komt sporadisch baksteen voor in het eerddek. Het eerddek is zwak grindig, waarschijnlijk vanwege de aanvoer van plaggen uit terreindelen waar het grove en slecht gesorteerde zand aan het oppervlak ligt. Van het oorspronkelijke (veld)podzolprofiel is een minerale Ah-horizont niet te onderscheiden. Waarschijnlijk is de top van het (veld)podzolprofiel vermengd tijdens het opbrengen van het eerddek. In het eerddek zijn dan ook fragmenten van de E- en/of (een deel van) de B-horizont waargenomen. Tussen 70 en 160 cm –mv is sprake van roestvlekken. Dit is de zogenaamde gley-zone (Cg-horizont), het niveau waarbinnen de grondwaterspiegel fluctueert.

De goed gesorteerde zanden betreffen zijn eolisch afgezette dekzanden (Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden). De slecht gesorteerde grindige zanden col-luviale afzettingen (hellingsafspoelingen/sneeuwmeltwaterafzettingen) afkomstig van het westelijk gelegen stuwwallengebied, die eveneens behoren tot de Formatie van Boxtel. Op de locatie is een eerddek van gemiddeld 50 cm dik aanwezig waardoor het bodemprofiel geassocieerd kan worden als een hoge zwarte en-keerdgrond.

3 Archeologische resten en indicatoren

Vanwege de grotendeels intactheid van het enkeerdprofiel zijn van alle boringen zeefmonsters genomen van het onderste deel van het eerddek en de top van (het resterende deel) van het veldpodzolprofiel. Deze monsters zijn gezeefd over een zeef met een maaswijdte van 2 mm. In de boringen zijn in de zeefresiduen de navolgende archeologische indicatoren waargenomen:

- Boring 1; 0,30-0,70 m -mv: fijn verdeeld houtskool, veel, 1 fragment roodbakken geglazuurd aardewerk en 1 botfragment.
- Boring 2; 0,30-0,70 m -mv: fijn verdeeld houtskool, weinig; 2 ijzerslakken.
- Boring 3; 0,30-0,60 m -mv: fijn verdeeld houtskool, weinig.
- Boring 4; 0,20-0,60 m -mv: fijn verdeeld houtskool, matig
- Boring 5; 0,30-0,80 m -mv: fijn verdeeld houtskool, matig.
- Boring 6; 0,30-0,70 m -mv: fijn verdeeld houtskool, weinig.

Het fragment geglazuurd aardewerk en het botfragment uit boring 1 en de 2 ijzerslakken uit boring 2 zijn gedetermineerd en, indien mogelijk, door mw. drs. K.L.B. Bosma. Het fragment roodbakkerend geglazuurd aardewerk dateert uit de Nieuwe Tijd. Het botfragment betreft een deel van de bovenste wervel van de ruggengraat van een kalfje, maar is niet dateerbaar. Ook de 2 ijzerslakken zijn ondateerbaar.

4 Samenvatting en conclusie

Volgens het bureau-onderzoek door Econsultancy ligt het plangebied op de overgang van een dekzandrug naar de lager gelegen vlakke met sneeuwmeltwaterafzettingen. Verwacht wordt dat door menselijk handelen hierop hoge enkeerdgronden tot ontwikkeling zijn gekomen (potstalsysteem). Van gebieden met esdekken, (post-)middeleeuwse akkerlagen, is de laatste decennia wel duidelijk geworden dat ze in het algemeen een hoge archeologische potentie hebben. De kans op het voorkomen van archeologische resten vanaf het Laat-Paleolithicum wordt in eerste instantie dan ook hoog geacht. In de omgeving van de onderzoekslocatie zijn een groot aantal vondsten gedaan uit de periode IJzertijd–Late Middeleeuwen. Nagenoeg de gehele kern van Hall valt binnen het archeologisch monument van hoge waarde dat de Hallse Es omvat. Het plangebied valt hier net buiten.

Het karterend inventariserend booronderzoek heeft aangetoond dat het binnen het plangebied sprake van een 1,5 m dik eolisch dekzandpakket liggend op colluviale afzettingen (hellingsafspoelingen/sneeuwmeltwaterafzettingen). Hier is een (veld)podzolprofiel tot ontwikkeling gekomen, waarop een gemiddeld 50 cm dik eerddek ligt. De bodem is binnen het plangebied, onder de bouwvoor, grotendeels intact. In de zeefresiduen van de boringen zijn in variërende hoeveelheden fragmenten fijn verdeeld houtskool, een fragment roodbakkend geglazuurd aardewerk, een botfragment en 2 ijzerslakken aangetroffen. Het fragment roodbakkend geglazuurd aardewerk dateert uit de Nieuwe Tijd. Het botfragment en de 2 ijzerslakken zijn ondateerbaar, wat echter nog niet betekend dat deze resten niet een aanzienlijke ouderdom hebben (Laat-Middeleeuws of ouder).

Op basis van het merendeels intacte bodemprofiel en de aangetroffen archeologische indicatoren en resten, blijft er een reële kans bestaan dat er sprake is van een vindplaats, met name binnen het westelijk/noordelijk deel van het plangebied. Daarnaast zal het plangebied waarschijnlijk ook tot de grote es van Hall hebben behoord, waardoor het plangebied eigenlijk ook binnen dit AMK-terrein van hoge archeologische waarde hoort te liggen.

5 Aanbeveling

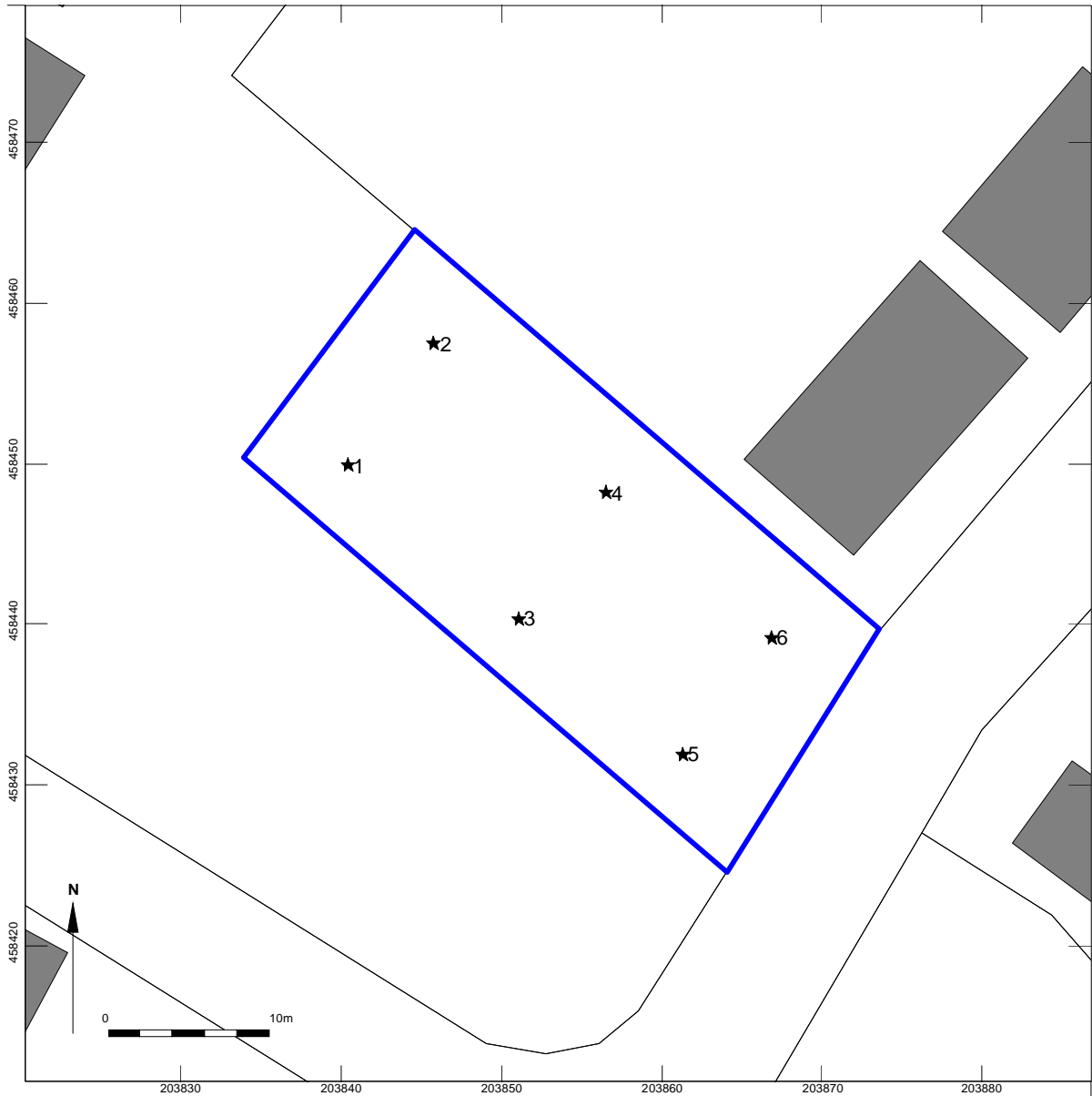
Op basis van het karterend onderzoek mag worden geconcludeerd dat er binnen het plangebied een reële is op de aanwezigheid van een archeologische vindplaats. Verder onderzoek is noodzakelijk op vast te stellen op er inderdaad sprake is van een vindplaats. Gezien de geringe omvang van de onderzoekslocatie (650 m²) en de toekomstige bodemversturende werkzaamheden (80 m²), wordt de aanbeveling gedaan het ontgraven van de bouwput uit te voeren onder archeologische begeleiding, protocol opgraven. Voor de archeologische begeleiding is een Programma van Eisen (PvE) noodzakelijk, dat voor aanvang van de werkzaamheden moet worden goedgekeurd door het bevoegd gezag, de gemeente Brummen. De gemeente beoordeeld uiteindelijk of en in welke vorm het vervolgonderzoek moet worden uitgevoerd.

Literatuur

Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). Vierde, geheel herziene druk.

Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0*. Amersfoort.

Mulder, E.F.J. de et al., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.



Hall (gemeente Brummen) - Domineeskamp (ong.)

Boorpuntenkaart

Legenda

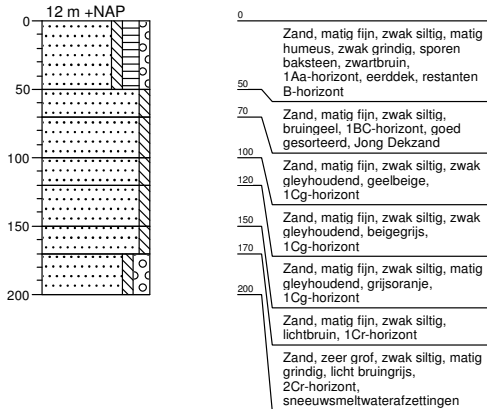
-  Plangebied
-  Boorlocatie

Afbeelding 2. Boorpuntenkaart. Door: E.M. ten Broeke.

Bijlage 1 Boorprofielen

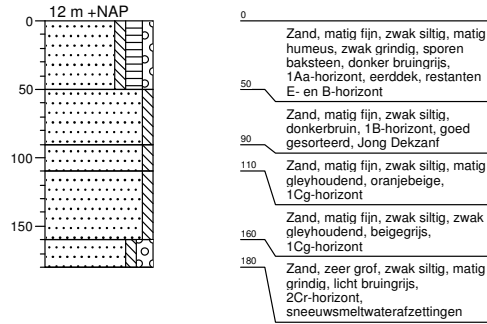
Boring: 1

X: 203840
Y: 458450



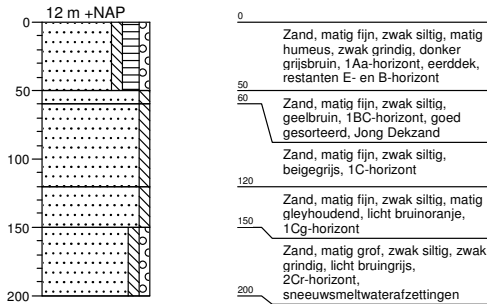
Boring: 2

X: 203846
Y: 458458



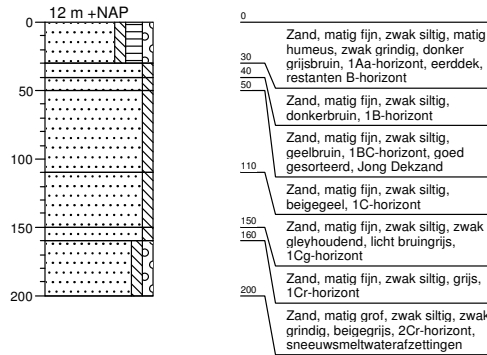
Boring: 3

X: 203851
Y: 458440



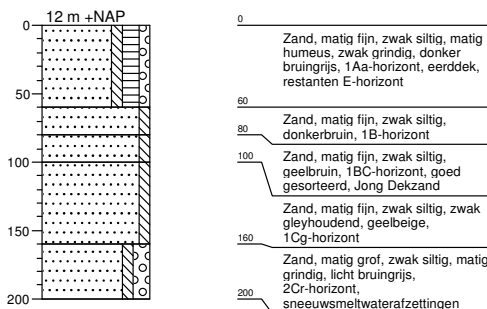
Boring: 4

X: 203857
Y: 458448



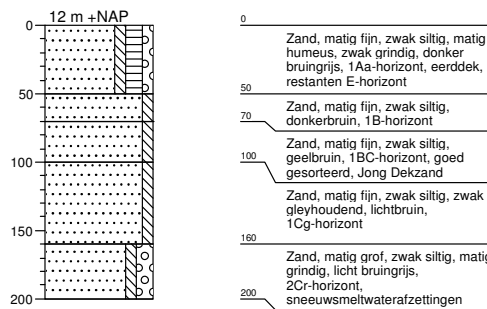
Boring: 5

X: 203861
Y: 458432



Boring: 6

X: 203867
Y: 458439


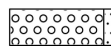
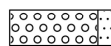
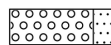
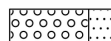


Opdrachtgever: De heer J.A. Holtslag
Locatie: Domineeskamp (ong.) te Hall

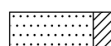
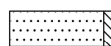
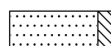
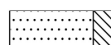
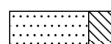
getekend volgens NEN 5104

Legenda (conform NEN 5104)


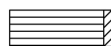
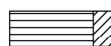
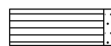
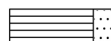
grind

	Grind, siltig
	Grind, zwak zandig
	Grind, matig zandig
	Grind, sterk zandig
	Grind, uiterst zandig

zand

	Zand, kleiig
	Zand, zwak siltig
	Zand, matig siltig
	Zand, sterk siltig
	Zand, uiterst siltig



veen

	Veen, mineraalarm
	Veen, zwak kleiig
	Veen, sterk kleiig
	Veen, zwak zandig
	Veen, sterk zandig







klei

	Klei, zwak siltig
	Klei, matig siltig
	Klei, sterk siltig
	Klei, uiterst siltig
	Klei, zwak zandig
	Klei, matig zandig
	Klei, sterk zandig

leem

	Leem, zwak zandig
	Leem, sterk zandig






overige toevoegingen

	zwak humeus
	matig humeus
	sterk humeus
	zwak grindig
	matig grindig
	sterk grindig






geur

	geen geur
	zwakke geur
	matige geur
	sterke geur
	uiterste geur



olie

	geen olie-water reactie
	zwakke olie-water reactie
	matige olie-water reactie
	sterke olie-water reactie
	uiterste olie-water reactie






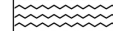
p.i.d.-waarden

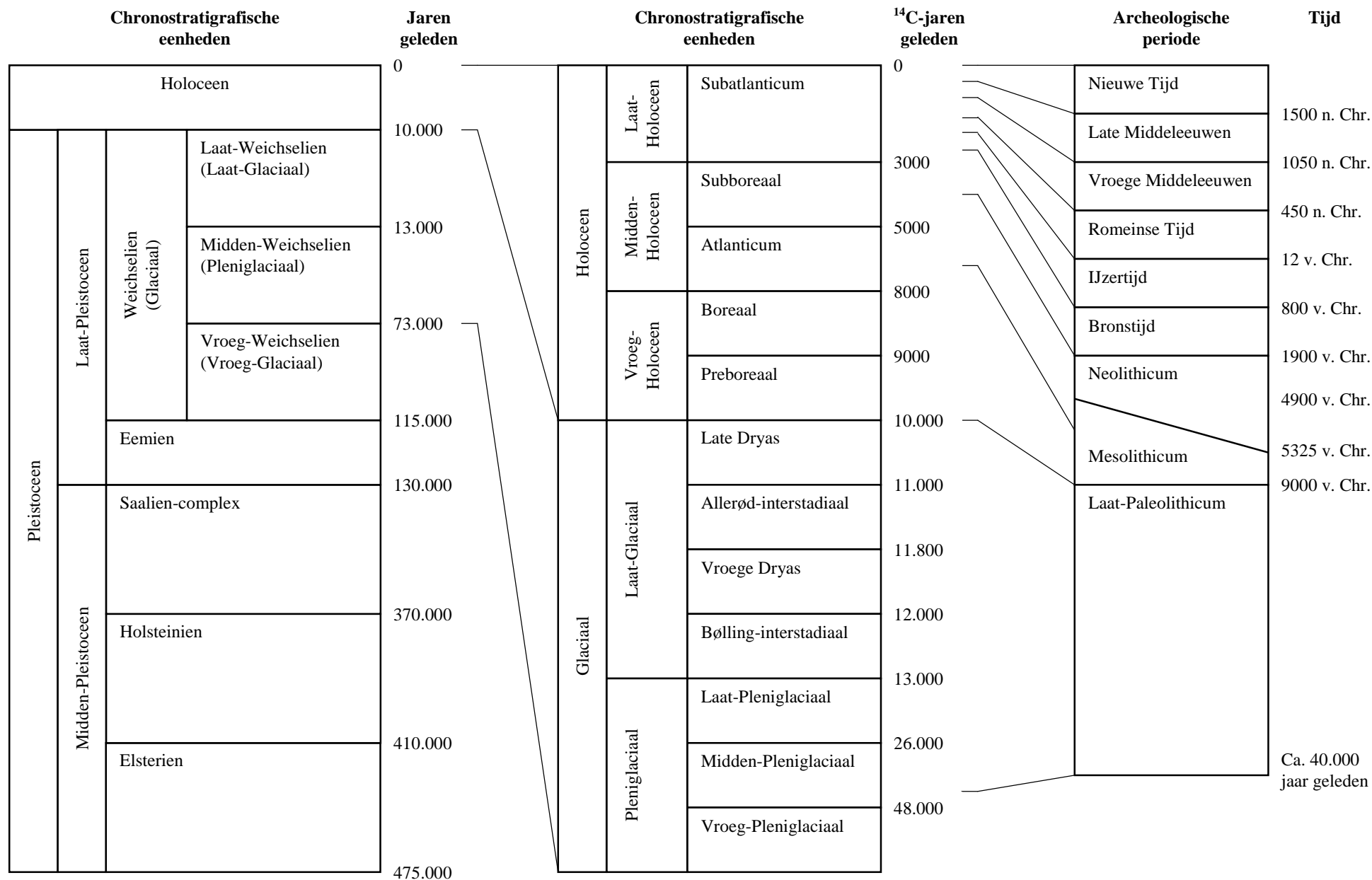
	>0
	>1
	>10
	>100
	>1000
	>10000

monsters

	geroerd monster
	ongeroid monster

overig

	bijzonder bestanddeel
	Gemiddeld hoogste grondwaterstand
	grondwaterstand (tijdens veldwerk)
	Gemiddeld laagste grondwaterstand
	slib
	water



Bijlage 2. Een overzicht van geologische (chronostratigrafische) en archeologische periodes. Door: A.J. Wullink. Gebaseerd op: Brandt et al. 1992; De Mulder et al. 2003; Berendsen 2004.